

Status dziecka – żołnierza w świetle międzynarodowego prawa humanitarnego

„Dziecku miecza nie dawaj”

Wedle teoretyków prawa, wolontariuszy organizacji pozarządowych oraz wszystkich osób zajmujących się zawodowo psychologią i pedagogiką - dzieci to jedna z najbardziej potrzebujących ochrony i opieki, podczas konfliktu zbrojnego, kategoria ludności cywilnej. W czasach nowożytnych pod koniec XIV wieku, w 1393 r. kantony szwajcarskie zawarły pakt w Sempach, w którym m.in. zadeklarowały, że kobiety muszą być chronione przed skutkami wojny. Natomiast na początku XV wieku husyci uznali, że w czasie działań wojennych specjalna ochrona, oprócz kobiet należy się także dzieciom, miejscom kultu religijnego, młynom i innym urządzeniom przeznaczonym dla wyżywienia i ochrony ludności cywilnej.

W tym duchu została uchwalona w 1959 r. Deklaracja praw dziecka, przez ZO ONZ, która postanawia, że dziecko we wszystkich okolicznościach będzie wśród pierwszych otrzymujących ochronę i pomoc. Była to także nawiązanie do ducha i litery Konwencji genewskich z 1949 r. oraz do prac Międzynarodowej Unii Pomocy Dzieciom, która już w 1932 przygotowała opracowanie na temat negatywnych skutków wojny wobec dzieci i młodzieży, a w 1939 r. przygotowała projekt umowy o ochronie dzieci podczas konfliktu zbrojnego. Prace tej organizacji nie zostały zaprzepaszczone, bo wiele postanowień projektu zostało uwzględnionych w IV Konwencji genewskiej z 1949 r. o ochronie osób cywilnych podczas wojny.

Dokonując analizy statusu prawnego dzieci w konfliktach zbrojnych, należy odnieść się do pojęcia dziecko, tzn. podmiotu, któremu przysługuje konkretny katalog praw wynikający z przepisów międzynarodowego prawa humanitarnego. Ta na pozór wydawałoby się prosta czynność interpretacyjna może nastroczać sporo trudności na gruncie prawa międzynarodowego i prawa krajowego. A zatem należy określić, od i do jakiego momentu mamy do czynienia z dzieckiem, tj. musimy wskazać granice wiekowe okresu dziecięcego.

Wskazane jest odnieść się do art. 1 Konwencji o prawach dziecka, który stwierdza, iż dziecko oznacza każdą istotę ludzką w wieku poniżej osiemnastu lat, chyba że zgodnie z prawem odnoszącym się do dziecka uzyska ono wcześniej pełnoletniość. Jak widzimy autorzy konwencji w art. 1 ograniczyli się do wskazania górnej granicy wiekowej na poziomie osiemnastu lat. Taka definicja pozwala na objęcie zakresem konwencji osoby w wieku dziecięcym (niemowlęcym) jak i młodzieńczym. Konwencja dopuszcza możliwość odrębnego uregulowania zasad osiągnięcia pełnoletniości w prawie krajowym. Taka sytuacja istnieje w Polsce od kilkudziesięciu lat. W świetle obowiązującego prawa polskiego pełnoletnim jest ten, kto ukończył 18 lat, a także małoletni, który zawarł związek małżeński (art. 10 § 1 i 2 kodeksu cywilnego z 1964 r.). Zawarcie małżeństwa jest równoznaczne z uzyskaniem przez te osoby pełnoletniości i to w sposób trwały, tzn. osoby te nie tracą jej w razie ewentualnego późniejszego unieważnienia lub rozwiązania małżeństwa. O pełnoletności należy mówić także w kontekście prawa karnego – zgodnie z art. kodeksu karnego z 1997 r. na zasadach określonych w tym kodeksie odpowiada ten, kto popełnienia czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat.

Obecnie w różnych konfliktach zbrojnych na świecie bierze udział ponad 300 tysięcy dzieci poniżej 18 roku życia. W ostatnich kilkunastu latach dzieci w wieku od 10 do 16 lat uczestniczyły w wojnach w 26 krajach. Na przykład w wojnie wewnętrznej w Sierra Leone w 1991 roku uczestniczyło 5 tysięcy dzieci. Do udziału w walkach zmuszali je zarówno armia rządowa jak i rebelianci. Aby aktywnie uczestniczyły w walce i zabijały żołnierzy przeciwnika podawano im narkotyki.

Jeszcze w 2002 roku w Etiopii do armii wcielana były dzieci w wieku powyżej 15 lat. Wśród nich było wiele dziewcząt, które zmuszane były przede wszystkim do świadczenia usług seksualnych dla żołnierzy. W Wielkiej Brytanii do armii wstępować mogły osoby po ukończeniu 16 roku życia. Pod koniec 2002 roku w armii brytyjskiej służyło 5, 5 tysięcy młodocianych żołnierzy. Niepełnoletni brali także udział w wojnie o Falklandy.

Według szacunków organizacji humanitarnej Human Rights Watch ponad 20 procent żołnierzy w 350 – tysięcznej birmańskiej armii ma mniej niż 18 lat. Tak więc w świetle tych danych Birma jest krajem, w którym najwięcej dzieci służy w armii. W większości przypadków zostały one zmuszone do udziału w wojnie z oddziałami antyrządowymi wbrew własnej woli. Niektórzy z nich mieli dwanaście lat gdy po raz pierwszy znalazły się na polu bitwy wyposażeni w mundur i pistolet regularnej armii birmańskiej. Według Human Rights Watch małoletnich rekrutów dostarczają do punktów werbunkowych policjanci i żołnierzy. Za jednego zwerbowanego rekruta otrzymują wynagrodzenie równe tygodniowej pensji. Chłopcy są werbowani na przystankach, targowiskach. Niejednokrotnie pod przymusem i szantażem zmuszani są do służby wojskowej. Do takiego postępowania zachęca specjalny rządowy program pozyskiwania rekrutów. W jego ramach żołnierze, którzy odsłużyli w armii pięć lat, mają prawo zostać zwolnieni do rezerwy, o ile przyprowadzą zastępcą na swoje miejsce. Zatem program rekrutacji odbywa się zgodnie z prawem birmańskim.

Wśród utworzonych przez mniejszości etniczne oddziałów antyrządowych, walczą także młodociani poniżej 18 roku życia. Oddziały zbrojne, które zwalczają rząd birmański traktują problem dzieci w oddziałach partyzanckich tak samo jak siły zbrojne Birmy. Według różnych danych siły zbrojne bojowników antyrządowych, skupione w 30 oddziałach partyzanckich liczą około 6, 5 tysięcy chłopców poniżej 18 roku życia. Wedle dowódców sił młodociani wstępują do sił antyrządowych na ochotnika. Powodem tego są przestępstwa i zbrodnie popełnione przez wojska rządowe na ludności cywilnej. A zatem młodociani wstępują do sił antyrządowych jako reakcja na działalność armii birmańskiej przeciwko miejscowej ludności cywilnej.

Dzieci – żołnierze. Liczba nieletnich walczących w konfliktach zbrojnych w latach 2003-2004:

Lp.	Kraj	Liczba uczestników	Uwagi
1.	Czeczenia	Brak precyzyjnych danych	
2.	Kraje byłej Jugosławii	Brak precyzyjnych danych	
3.	Irak	Brak precyzyjnych danych	
4.	Izrael	Brak precyzyjnych danych	
5.	Sudan	9000 tyś.	
6.	Czad	600	
7.	Sierra Leone	10 000	W całym konflikcie
8.	Liberia	15 000	W całym konflikcie
9.	Wybrzeże Kości Słoniowej	Brak precyzyjnych danych	
10.	Kolumbia	14 000 – 16 000	

11.	Angola	11 000	W całym konflikcie
12.	Somalia		Brak precyzyjnych danych
13.	Uganda	10 000	
14.	Rwanda		Brak precyzyjnych danych
15.	Burundii	8000	
16.	Demokratyczna Republika Konga	23 000-30 000	
17.	Afganistan	8 000	
18.	Sri Lanka	1 300	
19.	Nepal		Brak precyzyjnych danych
20.	Myanmar	76 000	
21.	Filipiny		Brak precyzyjnych danych
22.	Indonezja		Brak precyzyjnych danych
23.	Zambia		Brak precyzyjnych danych

Źródło: opracowanie własne na podstawie; UNICEF, Departament Stanu USA. Dane z lat 2003-2004.

W raporcie Departamentu Stanu o przestrzeganiu praw człowieka w świecie, Sri Lanka, Filipiny, Uganda, Birma i Kolumbia występują jako kraje gdzie najczęściej wciela się dzieci do sił zbrojnych. Organizacja Tamilskich Tygrysów walcząca o oderwanie północy i wschodniej części Sri Lanki w skali masowej wciela dzieci do swych oddziałów partyzanckich. W raporcie Departamentu Stanu na temat Tamilskich Tygrysów – ujętych przez oddziały rządowe - mowa jest o dzieciach, które zostały wcielone do oddziałów partyzanckich w wieku 13 - 18 lat - niektóre z ciężkimi ranami postrzałowymi, inne z kapsułkami trucizny, które kazano im połknąć, gdy by zostały schwytane.

Przepisy prawa międzynarodowego chroniące dziecko w czasie konfliktu zbrojnego są dwojakiego rodzaju.

Po pierwsze, w odniesieniu do dzieci znajdują zastosowanie w szerokim zakresie przepisy prawa humanitarnego dotyczące ochrony ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych, ponieważ dzieci są częścią ludności cywilnej.

Po drugie, po doświadczeniach II wojny światowej przyjęto określoną liczbę przepisów szczególnych dotyczących tylko ochrony dzieci w konfliktach zbrojnych. Uznano, że dotychczasowa ochrona ludności cywilnej jest niedostateczna i dlatego przepisy z tego zakresu zostały rozwinięte w IV konwencji genewskiej z 1949 r. Źródłami prawa humanitarnego w zakresie ochrony dziecka w czasie konfliktów zbrojnych są głównie przepisy konwencji genewskich z 1949 r. dotyczący ochrony ofiar wojny, a zwłaszcza przepisy IV konwencji dotyczącej ochrony osób cywilnych podczas wojny oraz dwa protokoły dodatkowe do konwencji genewskich uchwalone w 1977 r.

Przepisy ogólne mają swój początek w połowie XIX wieku, gdy tworzono podwaliny pod rozwój prawa wojennego. To w deklaracji petersburskiej z 1868 r. zapisano, że jedynym legalnym celem, jaki państwa winny sobie stawiać w czasie wojny, jest osłabienie sił zbrojnych nieprzyjaciela, a w art. 22 Regulaminu haskiego ujęto to w następujący sposób, Strony wojujące nie mają nieograniczonego prawa wyboru środków szkodenia nieprzyjacielowi. Natomiast w uchwalonym w 1977 r. protokole dodatkowym I do konwencji genewskich z 1949 r. w art. 48

czytamy: W celu zapewnienia poszanowania i ochrony ludności cywilnej oraz dóbr o charakterze cywilnym Strony konfliktu powinny zawsze odróżniać ludność cywilną od kombatanów oraz dobra o charakterze cywilnym od celów wojskowych i w związku z tym kierować swoje operacje jedynie przeciwko celom wojskowym.

Wymienione zasady wskazują na obowiązek zapewnienia szczególnej ochrony dzieciom. Wynika to z tego, że dzieci narażone są na dotkliwe skutki konfliktów zbrojnych.

Zgodnie z postanowieniami IV konwencji genewskiej z 1949 r. (Tytuł II. Ogólna ochrona ludności przed niektórymi skutkami wojny) dzieci jako część ludności cywilnej korzystają z ochrony ogólnej przysługującej w międzynarodowych konfliktach zbrojnych: postanowienia niniejszego tytułu dotyczą całej ludności cywilnej krajów w konflikcie bez żadnej różnicy ze względu na rasę, narodowość, religię lub przekonania polityczne i zmiękczenia cierpień wywołanych przez wojnę (art. 13).

Sytuacja prawna i traktowanie ludności cywilnej podlegającej ochronie została wzmocniona dodatkowo przez art. 27 IV konwencji, który stanowi: Osoby podlegające ochronie mają we wszelkich okolicznościach prawo do poszanowania ich osoby, honoru, praw rodzinnych, przekonań i praktyk religijnych, zwyczajów i obyczajów. Będą zawsze traktowane w sposób humanitarny i chronione, zwłaszcza przed aktami gwałtu i zastraszania, przed zniewagami i ciekawością publiczną. W ramach ochrony ogólnej ludności cywilnej przed niektórymi skutkami wojny tworzy się strefy i miejscowości sanitarne. Jest to szczegółowe postanowienie wynikające z art. 14 IV konwencji genewskiej. Tworzenie takich stref i miejscowości odbywa się już w czasie pokoju oraz po rozpoczęciu działań wojennych na własnym terytorium, a w razie potrzeby i na terytoriach okupowanych. Strefy takie powstają na podstawie układów zawieranych pomiędzy stronami konfliktu. Organizuje się je tak, aby mogły chronić przed skutkami wojny rannych i chorych, kaleki, starców i dzieci w wieku poniżej lat 15, kobiety ciężarne i matki dzieci poniżej lat 7.

Szczegółowe postanowienia IV konwencji genewskiej obejmują także: ochronę ludności cywilnej na terytoriach okupowanych (Dział III. Terytoria okupowane), zasady traktowania osób internowanych (Dział IV. Zasady traktowania internowanych), postanowienia dotyczące biur informacji (Dział V. Biura Informacji i Centralne Biuro Informacji).

Można wyliczyć w sposób enumeratywny wiele postanowień dotyczących ochrony dzieci na gruncie IV Konwencji: a) dzieci o czym już wspomniano mają prawo przebywać w strefach i miejscowościach sanitarnych (art. 14),

b) dzieci powinny być w miarę możliwości ewakuowane z obszarów oblężonych (art. 17),

c) dzieci do 15 lat mają prawo otrzymywać przesyłki z żywnością, odzieżą i środkami wzmacniającymi

(art. 23),

d) strony konfliktu mają obowiązek dopilnowania, aby dzieci do 15 lat osierocone lub odłączone od rodzin w wyniku wojny zostały powierzone pod opiekę w miarę możliwości osobom o tych samych tradycjach kulturalnych, aby zapewnić dzieciom odbywanie praktyk religijnych i kontynuować ich kształcenie,

e) dzieci do 15 lat znajdujące się na terytorium państwa nieprzyjacielskiego powinny być traktowane tak samo, jak dzieci miejscowe (art. 38),

f) państwo okupacyjne zapewni we współpracy z władzami lokalnymi działalność instytucji zajmujących się opieką i kształceniem dzieci (art. 50),

g) państwo okupacyjne nie może zmieniać stanu prawnego dzieci ani zapisywać ich do podporządkowanych sobie formacji i organizacji (art. 50). Ten zapis ma szczególne znaczenie

ponieważ ma zapobiec indoktrynacji i wynaradawianiu dzieci,

- h) w Biurach Informacji zajmujących się rejestracją osób chronionych powinny być utworzone specjalne wydziały zajmujące się ustalaniem tożsamości dzieci (art. 50),
- i) osoby które nie ukończyły 18 lat nie mogą być zmuszane do pracy (art. 51),
- j) na terytorium okupowanym osoby, które w chwili popełnienia przestępstwa nie osiągnęły 18 lat, nie mogą być skazane na karę śmierci (art. 68),
- k) na terytorium okupowanym nieletni podejrzani o popełnienie przestępstwa lub skazani na karę pozbawienia wolności powinni być traktowani w sposób odpowiedni do ich wieku (art. 76),
- l) dzieci pozostawione bez opieki na skutek internowanych rodziców mogą być internowane razem z nimi (art. 82),
- ł) dzieciom internowanym razem z rodzicami przysługuje prawo do dodatkowych racji żywnościowych (89),
- m) dzieci powinny być w pierwszej kolejności zwolnione z internowania, repatriowane lub przekazane do państwa neutralnego, w miarę możliwości jeszcze w czasie trwania działań wojennych (art. 132),
- n) dzieci tak jak kobiety w ciąży lub w połogu oraz matki karmiące korzystają z uprzywilejowanego traktowania przy rozdziale przesyłek żywnościowych oraz z lekarstwami (art. 70 Protokołu dodatkowego I),
- p) stronom w konflikcie nie wolno ewakuować do obcego kraju innych oprócz własnych obywateli, chyba że chodzi o czasową ewakuację, która stała się konieczna z poważnych powodów związanych ze zdrowiem lub leczeniem dzieci albo z ich bezpieczeństwem. W tego rodzaju przypadkach konieczne jest uzyskanie pisemnej zgody rodziców lub opiekunów, a jeśli do nich nie można dotrzeć, ewakuacja może być dokonana jedynie za pisemną zgodą osób, którym opieka nad dziećmi została powierzona przez prawo lub zwyczaj. Ewakuacja powinna odbywać się pod kontrolą mocarstwa opiekuńczego przy podjęciu wszelkich praktycznie możliwych środków ostrożności dla uniknięcia zagrożenia ewakuacji. Każdemu ewakuowanemu dziecku powinna być zapewniona ciągła nauka, w tym nauka religii i moralności z godnie z życzeniami rodziców (art. 78 ust. 1 i 2).

Nieliczne postanowienia Regulaminu haskiego z 1907 r. dotyczące ochrony ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych zostały rozwinięte w Protokole dodatkowym I z 1977 r. I tak art. 50 Protokołu zawiera szeroką definicję osoby cywilnej. Zgodnie z postanowieniami wymienionego art. za osobę cywilną należy uważać każdą osobę nie należącą do sił zbrojnych i nie biorącą udziału w *levée en masse* (art. 2 Regulaminu haskiego) oraz której nie przysługuje status jeńca wojennego (art. 4 A pkt 1, 2, 3 i 6 III konwencji genewskiej o traktowaniu jeńców wojennych z 1949 r. oraz art. 43 Protokołu dodatkowego I). Przepisy art. 50 Protokołu dodatkowego I nakazują domniemywać, iż w razie wątpliwości co do statusu danej osoby należy uważać ją za osobę cywilną, której przysługuje ochrona międzynarodowa.

Z drugiej strony należy zaznaczyć, iż jest to tzw. negatywna definicja osoby cywilnej (tak jak w przypadku obiektu cywilnego). A zatem dana osoba będzie uważana za osobę cywilną i w związku z tym będzie przysługiwała jej pełna ochrona na mocy prawa humanitarnego, jeśli nie będzie członkiem sił zbrojnych. Natomiast osoby cywilne, które uczestniczą bezpośrednio w działaniach zbrojnych, nie korzystają z ochrony określonej przepisami prawa humanitarnego, przez czas trwania takiego uczestnictwa.

Zgodnie z art. 50 ust. 2 pojęcie ludność cywilna obejmuje wszystkie osoby cywilne, także dzieci, które korzystają z ogólnej ochrony przed niebezpieczeństwami wynikającymi z operacji

wojskowych.

W celu skutecznej ochrony przed niebezpieczeństwami wynikającymi z operacji wojskowych w Protokole I zamieszczono szereg przepisów, które uzupełniają prawo konfliktów zbrojnych dotyczące prowadzenia operacji wojskowych. Ta więc obecność wśród ludności cywilnej pojedynczych osób nie odpowiadających określeniu osoby cywilnej nie pozbawia tej ludności jej cywilnego charakteru. Ta kategoria osób nie może być przedmiotem ataków i represaliów. Zabronione są akty i groźby użycia przemocy, których głównym celem jest zastraszanie ludności cywilnej, zabronione są ataki bez rozróżnienia, co oznacza ataki: a) które nie są skierowane przeciwko celowi wojskowemu, b) w których stosuje się metody i środki walki, jakie nie mogą być ograniczone do określonego celu wojskowego, c) w których skutki zastosowanych metod i środków walki nie mogą być ograniczone, zgodnie z przepisami prawa humanitarnego.

Dla ochrony dzieci przed skutkami działań wojennych istotne znaczenie ma zasada, jak twierdzi prof. R. Bierzanek- według której ataki powinny być skierowane przeciwko określonemu celowi wojskowemu, a dobra cywilne nie powinny być celem ataków ani i represaliów (art. 52 ust. 1). Należy domniemywać – myśl przepisów art. 52 ust. 3 – że dobra normalnie przeznaczone do użytku cywilnego takie jak miejsce kultu religijnego, dom, inne pomieszczenia mieszkalne lub szkoła nie są używane w celu wniesienia rzeczywistego wkładu do działalności wojskowej (art. 52 ust.3).

Zabronione jest stosowanie przeciwko osobom cywilnym głodu jako metody prowadzenia wojny. w związku z tym nie wolno atakować, niszczyć, zabierać lub czynić nieużytecznymi dóbr niezbędnych do przetrwania ludności cywilnej, np. środków żywnościowych i obszarów rolniczych. Nie wolno także niszczyć urządzeń nawadniających w tym celu, aby uniemożliwić ludności cywilnej lub stronie przeciwnej korzystanie z nich (art. 54 ust. 1-2). Przedmiotem ataków nie powinny być budowle i urządzenia zawierające niebezpieczne siły, a zwłaszcza zapory wodne, groble i elektrownie jądrowe, nawet gdyby stanowiły cele wojskowe, jeśli takie ataki mogą spowodować wyzwolenie sił i w następstwie poważne straty wśród ludności cywilnej (art. 56 ust. 1 Protokół dodatkowy I).

Protokół dodatkowy I zabrania atakowania miejscowości i stref zdemilitaryzowanych tworzonych na mocy art. 59 i 60 tego protokołu. Strefy te zwiększają zakres i obszar pozostający pod szczególną ochroną, o czym była już mowa, zawarty w I i IV konwencji genewskiej z 1949 r.

Zgodnie z zasadami wynikającymi z IV Konwencji genewskiej o ochronie osób cywilnych duże znaczenie dla ochrony dzieci mają te przepisy prawa humanitarnego, które odnoszą się do zachowania więzi rodzinnych. Np. okresie internowania ludności cywilnej członkowie tej samej rodziny, rodzice i dzieci, powinny być umieszczone w tym samym miejscu internowania z wyjątkiem przypadków, w których warunki pracy, względy zdrowotne lub stosowanie sankcji karnych i dyscyplinarnych czyniłoby niezbędnym ich rozdzielenie. Internowani rodzice mogą prosić, by ich dzieci pozostawione na wolności bez opieki, zostały umieszczone razem z nimi. Jak stwierdza art. 82 należy przyznać im konieczne ułatwienia dla prowadzenia życia rodzinnego. A to oznacza, że internowani członkowie tej samej rodziny będą w miarę możliwości umieszczani w tych samych lokalach i będą zakwaterowani oddzielnie od innych internowanych. Ponadto wśród podstawowych gwarancji określonych w art. 75 Protokołu dodatkowego I z 1977 r. jest mowa, że w razie zatrzymania, uwięzienia lub internowania rodzin, należy je w miarę możliwości trzymać w jednym pomieszczeniu.

Jest to ogólny przepis jednak dotyczący gwarancji podstawowych przy wszelkich rodzajach pozbawienia wolności. Dodatkowo wzmacnia on postanowienia cytowane powyżej zawarte w IV

konwencji genewskiej z 1949 r. Protokół I zgodnie z art. 74 zobowiązuje także strony w konflikcie do ułatwień wszelkimi możliwymi sposobami łączenie rodzin rozproszonych wskutek konfliktów zbrojnych oraz popierania działalności organizacji humanitarnych, które poświęcają się temu zadaniu.

Definicja i status prawny dziecka w świetle prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych.

Konwencja genewska o ochronie osób cywilnych z 1949 r. posługuje się określeniem dzieci poniżej 15 lat. Taką samą granicę przyjęto w Protokole dodatkowym I z 1977 r. kiedy w art. 77 ust. 2 stwierdzono: Strony konfliktu poczynią wszelkie praktycznie możliwe kroki, by dzieci poniżej 15 lat nie uczestniczyły bezpośrednio w działaniach zbrojnych; zwłaszcza będą powstrzymywać się od powoływania ich do swych sił zbrojnych. W razie powoływania osób między 15 a 18 rokiem życia, Strony będą starały się dać pierwszeństwo starszym. Nie jest to norma obowiązująca w międzynarodowym prawie konfliktów zbrojnych. W wielu przypadkach ustala się inną granicę wieku, która waha się od 12 do 18 lat. I tak IV konwencja genewska odnosząc się do identyfikacji dzieci, wiek ten określiła na 12 lat: Ponadto Strony dołożą wszelkich koniecznych starań, aby wszystkie dzieci poniżej lat 12 mogły być rozpoznane przez zaopatrzenie ich w tabliczki tożsamości lub w innych sposób (art. 24).

Należy stwierdzić, że w wielu postanowieniach międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych dotyczących ochrony dzieci (zwłaszcza IV Konwencja genewska z 1949 r., Protokół dodatkowy I i II z 1977 r.) nie określa się granicy wieku. Można jednak stwierdzić, że gdy przepisy konwencyjne posługują się określeniem dziecko, dotyczy to osób poniżej 15 lat. Za przyjęciem takiego stanowiska przemawia także fakt, że prawo humanitarne mówiąc o ochronie ludności cywilnej wymienia grupę osób w wieku od 15 do 18 lat, to jednak nie określa tych osób mianem dzieci.

Protokół dodatkowy I stwierdza, że dzieci powinny korzystać ze szczególnego poszanowania i być chronione przed wszelkimi postaciami zamachu na obyczajność; strony konfliktu udzielą im opieki i pomocy, których potrzebują z racji na ich wiek lub z jakiegokolwiek innego powodu. Należy stwierdzić, że IV Konwencja genewska zawiera wiele postanowień w zakresie ochrony dzieci to jednak art. 16 wyliczając kategorie osób podlegające szczególnej ochronie i poszanowaniu pomija dzieci wymieniając rannych i chorych, inwalidów oraz kobiety ciężarne. A zatem należy stwierdzić za R. Bierzankiem, że to dopiero Protokół dodatkowy I z 1977 r. wprowadził do prawa międzynarodowego zasadę szczególnego poszanowania dzieci znajdującą zastosowanie we wszystkich sytuacjach wynikających z konfliktu zbrojnego.

W 1997 r. na konferencji UNICEF i innych organizacji pozarządowych przyjęto definicję dziecka- żołnierza- chłopiec lub dziewczynka poniżej 18 roku życia, będący, dobrowolnie lub pod przymusem, członkami jakiejś formacji zbrojnej, obojętne rządowej lub walczącej z jakimś rządem – liczbę takich dzieci wojny szacowano na 200 tys. na całym świecie.

W 2002 r. został uchwalony Protokół fakultatywny do konwencji o prawach dziecka dotyczący włączania dzieci w konflikt zbrojny. Kiedy ZO ONZ przyjmowało wspomniany protokół, liczba ta wzrosła do 300 tys. Chodzi przede wszystkim o trzy kontynenty: Amerykę Łacińską, Afrykę i Azję Protokół nakazuje stronom, które go podpisały i ratyfikowały dołożyć wszelkich starań, by niepełnoletni członkowie sił zbrojnych sygnatariuszy nie uczestniczyli w akcji zbrojnej, zakazuje poboru do wojska młodocianych poniżej 18 roku życia. Protokół nakazuje, by podnieść granicę

wieku, w którym można się dobrowolnie zgłosić do służby, do 15 lat i żeby ścigać wszelkie grupy zbrojne rekrutujące niepełnoletnich do celów militarnych.